

Mihhail Korb
riigihalduse minister
Rahandusministeerium
mihhail.korb@fin.ee
info@fin.ee

30.01.2017

Taotlus riigi eriplaneeringu algatamiseks

Est-For Invest OÜ (registrikood 14125343, asukoht Lõõtsa tn 6, Tallinn, Harju maakond, 11415) kavandab Eestisse tänapäevase puidurafineerimistehase rajamist. Eesmärgiks on viia Eesti metsatööstus uuele tasemele läbi tooraine suuremahulise kohapealse väärimise. Tehase hinnanguline tootmisvõimsus oleks kuni 750 000 tonni aastas, toorainena tarbitava puidu maht ca 3 miljonit m³ aastas. **Arvestades kavandatava ehitisega kaasnevat olulist ruumilist mõju ning potentsiaalselt suurt riiklikku huvi selle asukoha ja toimimise vastu ja tuginedes PlanS § 27 lõikele 3, taotleme riigi eriplaneeringu algatamist.** Esitame omapoolsed põhjendused riigi eriplaneeringu vajalikkuse osas alljärgnevalt.

Taust

Eesti on metsarikas riik, kus seni puudub puidu konkurentsivõimeline väärimine puidu rafineerimisena. Puidurafineerimistehas kasutaks toorainena paberipuitu ja saeveskites toodetud puiduhaket, mida siiani Eestist peamiselt eksporditakse kohapeal lisandväärtust loomata. Tehase rajamine mitmekesistaks ja tugevdaks Eesti metsamajanduse struktuuri, suurendaks Eesti metsa- ja puidusektori kui terviku stabiilsust ja konkurentsivõimet ning vähendades oluliselt vahet maailma arenenud riikidega. Puidutooret väärimataks 4-5 korda kõrgemalt, võrreldes praegu Põhjamaade tehaste tarvis väljaveetava toormaterjaliga. Puidupõhistel toodetel on Eesti väliskaubanduses oluline roll. Puittoodete eksport ületab importi 3 korda ning väliskaubanduse saldo on olnud läbi aegade tugevalt positiivne. Puidupõhiste toodete ekspordis on endiselt ülekaalukalt suurim kaubagrupp sae- ja höövelmaterjal (2015.a 262 mln €). 2015. aastal oli metsa- ja puidusektoris tööga hõivatuid ligikaudu 37 900 inimest. Tehase rajamise ja käitamise tulemusel tõuseks töökohtade arv sektoris märkimisväärselt. Suurt lisandväärtust loov ja konkurentsivõimeline ettevõtte suudab maksta töötajatele ka kõrgemat palka.

Eesti investorite grupi plaan rajada tänapäevane puidurafineerimistehas põhineb valdkonna arengutrendidel, mille järgi tselluloosi ja teiste biotoodete nõudlus maailmaturul kasvab stabiilselt. Okaspuutselluloosi globaalne turumaht oli 2015. aastal 34 miljonit tonni ning 2025. aastaks kasvab see prognooside kohaselt 38 miljoni tonnini. Nõudlus suureneb e-kaubanduses kasutatava pakendimaterjali hulga suurenemise tõttu eelkõige Aasias, kuhu tuleb okaspuutselluloosi importida peamiselt Põhja-Euroopast ja Kanadast. Põhjamaade okaspuidust toodetud pikakiuline tselluloos on oluline komponent paberi ja kartongi valmistamisel, andes sellele vajaliku tugevuse. Lehtpuutselluloosi globaalne turumaht oli

2015. aastal umbes 59 miljonit tonni ning 2025. aastaks kasvab see prognooside kohaselt 76 miljoni tonnini. Nõudluse kasv on suures osas seotud keskkonnasäästlike pakendite, pehmepaberi ja hügieenitoodete sektorite globaalse kasvuga. Suurem osa lühikiulisest lehtpuutselluloosist toodetakse tänapäeval lõunapoolkeral istandustest pärit eukalüptist. Euroopa paberitootjad eelistavad aga kohalikku, kasest toodetud lühikiulist tselluloosi. Arendajate hinnangul suletakse järgnevate kümnendite jooksul mitmeid Põhjamaade ja Kanada okaspuutoorainet kasutavatest tselluloositehastest, mis on väikesed, tehnoloogiliselt vananenud ja ebaefektiivsed. Rajatava tehase pika-ajaline majanduslik konkurentsivõime saavutatakse energia ja tooraine tõhusaima kasutusega. Konkurentsivõime kindlustab tehases kasutatav moodsaim tehnoloogia ning taastuvtoorme, Euroopa turgude ning Eesti sadamate lähedus.

Kavandatava ehitise põhijooned ja asukohavaliku baaskriteeriumid

Plaanitava puidurafineerimistehase rajamise eelduseks on, et tehase ehitus, tehnoloogia ja käitamine vastaks tänapäevastele keskkonnanõuetele, parimale võimalikule tehnikale (PVT) ning Eesti majanduse ja ühiskonna vajadustele. PVT puhul järgitakse tööstusheite seadust ja Euroopa Liidu 2014. a jõustunud PVT järeldusi (Komisoni rakendusotsus 2014/6877EU 26. septembrist 2014. a.)

Puidurafineerimistehases töödeldakse puittooraine eri koostisosadeks nagu tselluloos, hemitselluloos ja ligniin, mida saab olenevalt valitavast tehnoloogiast edasi väärandada erinevateks biotoodeteks. Tootmisprotsessi kõrvalsaadusteks on tallõli ja roheline energia, sealhulgas elektrienergia.

Tuginedes senisele kogemusele puidutööstuse valdkonnas, oleme analüüsinud tehase asukohavalikut mõjutavaid tegureid. Oleme seisukohal, et tehase asukoha valimisel on selle efektiivseks majandamiseks otstarbekas lähtuda järgmistest baaskriteeriumitest:

- keskkonnasäästlikku majandamist võimaldava piisava vooluhulgaga mageveeressursi lähedus (paiknemine mitte kaugemal kui 5-10 km);
- keskne paiknemine tooraineressursi suhtes - kase-, männi- ja kuusepuidu saadavus mõistlikul kaugusel;
- raudtee olemasolu, sh lühim võimalik ühendus Läti-suunal;
- toimiv maanteevõrgustik.

Lisaks on tehase rajamisel ruumiliseks vajaduseks sobilik maa-ala pindalaga ca 100 hektarit. Samuti on oluline kohalik oskustööjõud. Asukohavalikul on peamiseks välistavateks kriteeriumiteks elu- ja ühiskondlikud hooned ja kaitstavad loodusobjektid.

Kavandatava tehase esialgsed arvulised näitajad:

- tooraine vajadus ca 3 mln m³ puitu aastas;
- tootmisvõimsus kuni 750 000 tonni tselluloosi või teisi biotooteid aastas;
- pinnavee tarve kuni 30 m³/t ehk kuni 22,5 mln m³/a, sellest 25 m³/t ehk kuni 18,75 mln m³/a suunatakse puhastatud heitveena pinnaveekogusse tagasi;

- ca 200 töökohta;
- kasusaajateks üle 100 000 metsaomanikust leibkonna ja riik läbi Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) ning seeläbi ka kõik Eesti elanikud.

Eeldatav suur riiklik huvi kavandatava tehase asukoha valiku ja toimimise vastu

Est-For Invest OÜ on seisukohal, et kavandatava tehase planeerimiseks on põhjendatud ja otstarbekas koostada riigi eriplaneering.

PlanS § 27 sätestab riigi eriplaneeringu eesmärgi ja toob ära ehitised, mille puhul on vajalik vastava planeerimismenetluse läbiviimine. PlanS § 27 lg 1 on sätestatud, et riigi eriplaneeringu eesmärk on sellise olulise ruumilise mõjuga ehitise püstitamine, mille asukoha valiku või toimimise vastu on suur riiklik või rahvusvaheline huvi. Riigi eriplaneering koostatakse eelkõige maakonnaülestes huvide väljendamiseks riigikaitse ja julgeoleku, energeetika, gaasi transpordi, jäätmemajanduse ning maavarade kaevandamise valdkonnas või eespool nimetatud huvide väljendamiseks avalikus veekogus ja majandusvööndis. PlanS § 27 lg 2 loetleb teatud objektid, mille püstitamiseks on alati vajalik riigi eriplaneeringu koostamine: PlanS § 27 lg 3 täpsustab, et Vabariigi Valitsuse põhjendatud otsuse korral koostatakse riigi eriplaneering ka § 27 lõikes 2 nimetatata muu ehitise püstitamiseks, mis vastab § 27 lõikes 1 sätestatud tingimustele. See tähendab, et riigi eriplaneeringu koostamine ja kehtestamine on põhjendatud, kui puidurefineerimistehase asukoha valiku või toimimise vastu on olemas suur riiklik huvi.

Esmalt tuleb tõdeda, et tehase rajamise kava ei ole seotud mõne konkreetse asukoha või väiksema piirkonnaga. Tehasel on mitmeid alternatiivseid asukohti, samuti on objekti mõjud seotud suurema piirkonna ning paljudes aspektides kogu Eestiga ning puudutavad olulisi Eesti loodusressursse (sh mets, vesi). Planeeringuliik peab võimaldama mõistlikus ulatuses positiivseid ja negatiivseid mõjusid vajalikus ulatuses kaaluda ja planeerimislahenduste valikul otsuste tegemisel kohaselt arvestada ning lõimida, et saavutada ruumilise planeerimise üldisi eesmärke (PlanS § 1 lg 1) ja järgida planeerimise põhimõtteid (PlanS § 8 – 12). Seetõttu on antud planeeringu puhul oluline maakonnaülestes huvide väljendamise komponent, mis on üheks oluliseks riigi eriplaneeringu kui planeeringuliigi valiku poolt kõnelevaks aspektiks.

Samuti oleme seisukohal, et kavandatavat tehast tuleb pidada suure riikliku huviga objektiks järgmistel sisulistel põhjustel:

- tehase rajamine toob kaasa pöörde Eesti metsa- ja puidutööstuses - Eesti muutub puidutoorme eksportijast puidutoorme väärindajaks;
- tehase rajamisel ja käitamisel on suur makromajanduslik mõju tervele Eestile;
- tehase koosseisus rajatakse ka elektri- ja soojuse koostootmisjaam, mille elektriline nimivõimsus on ligikaudu 107...178 MW (energeetika on valdkonnana nimetatud PlanS § 27 lg 1 ja elektrijaam elektrilise nimivõimsusega alates 150 MW on nimetatud PlanS § 27 lg 2);

- kasutatakse suurel hulgal avalikust vooluveekogust võetavat pinnavett;
- tehase asukohavaliku läbiviimine võimalikult laialdasel alusel tagab parimal võimalikul moel kõigi aspektide arvestamise arenduse piisavalt varases etapis, samuti edasise nõuetekohase käitamise ja keskkonnanõuetega arvestamise;
- tehase rajamine mõjutab positiivselt kõiki Eesti metsaomanikke.

Kavandatavat tehast kui suure riikliku huvi objekti iseloomustavad ka alljärgnevalt kirjeldatud rajamise ja käitamisega kaasnevad mõjud:

Mõju Eesti metsa-ja puidutööstusele

Tehas kasutaks toorainena paberipuitu ja saeveskites toodetud puiduhaket. Puidurafineerimise tehas ei pingestaks märkimisväärselt Eesti puiduturgu, kuna toormeks sobivad puidukogused täna eksporditakse. Eesti ekspordib iga aasta ca 2 miljonit kuupmeetrit paberipuitu ja ca 1 miljon kuupmeetrit puiduhaket. Palju mõistlikum on seda materjali kohapeal vääridada. Lisaks Eestist pärinevale materjalile on planeeritud toorme hange Lätist ja Leedust ca 1/3 ulatuses tehase aastasest vajadusest. Seetõttu senise prognoosi kohaselt ei suurenda puidurafineerimise tehase rajamine Eestis iga-aastast raiemahtu.

Puidurafineerimistehase rajamine mitmekesistaks ja tugevdaks Eesti metsamajanduse struktuuri ning muudaks kogu puidu väärtusahela kestlikumaks, laiendades kodumaist tootevalikut suurema lisandväärtuse suunas. Puidutooret vääridatakse 4-5 korda kõrgemalt, võrreldes praegu Põhjamaade tehaste tarvis väljaveetava toormaterjaliga. Näiteks kui ühe tihumeetri kasepaberipuu hind on ca 31 eurot, siis sellest kogusest kasepuust toodetud tselluloosi hind maailmaturul on ligikaudu 138 eurot. Teisisõnu, odavalt tooraine eksportimise asemel suunatakse paberipuu ja saeveskite puiduhake ümbertöötlemiseks siinsesse puidurafineerimistehasesse.

Eesti töötleva tööstuse tööjõu tootlikkus (ehk loodud lisandväärtus töötaja kohta) on põhjanaabritega võrreldes madal. Planeeritav puidurafineerimistehas aitaks seda arvestatavalt tõsta. Kui Eesti töötleva tööstuse keskmine tööjõu tootlikkus oli 2015. aastal ca 23 000 eurot töötaja kohta, siis planeeritava tehase tööjõu tootlikkus jääks vahemikku 1-1,4 miljonit eurot töötaja kohta. Tehase ehitamise tulemusena tõuseks kogu töötleva tööstuse sektori keskmine lisandväärtus töötaja kohta 7-9%.

Tehase rajamine looks väljaspool Tallinna ja Harjumaad (eeldatav asukoht tulenevalt mageveeresursi ja toorme paiknemisest) ca 200 uut oskustöökohta. Lisaks sellele loodaks arvukalt töökohti kogu metsamajanduse väärtusahelas (transport, logistika jm) ning majanduses tervikuna. Ehitusfaasis loob tehase rajamine töökohti 3 200 - 3 800 inimtööaasta jagu. Tehase käitusfaasis ja arvestades maha asendusefektid, on tehase käitamise puhasmõju tööhõivele metsamajanduse väärtus-ahelas ja mujal majanduses 500-700 lisanduvat töökohta.

Mõju Eesti energiamajandusele

Tehase rajamine aitaks Eestil mitmekesistada energiatootmist. Tehas toodaks pidevalt ja stabiilselt 25% rohkem taastuvenergiat, kui ise tarbib. Koos omatarbeks kasutatava elektriga suureneks taastuvenergiast toodetud elektri tootmine Eestis 34-45%. Elektritootmise hajutamine vähendab ülekandekadusid ja suurendab elektrivarustuskindlust. Taastuvenergia kasutamisega kaasneb kasvuhooonegaaside asendusefekt riigi tasandil.

Mõju Eesti väliskaubandusele

Puidurafineerimistehas suurendaks Eesti eksporti 250-350 miljoni euro võrra aastas. Metsa- ja puidutööstuse sektori ekspordi rahaline maht kasvaks vahemikus 19-27%. Eesti toodete ekspordi väärtus kasvaks 2–3% võrra. Tehase loodav otsene lisandväärtus oleks 180–240 miljonit eurot, mis moodustaks Eesti 2015. aasta SKPst umbes 1,1–1,4%.

Mõju Eesti üldisele heaolule

Kavandatav puidurafineerimistehas aitaks kaasa Eesti rahva rikkuse kasvatamisele. Eestis on ligikaudu 104 000 metsaomanikku, kellega seotud leibkonnad võiksid planeeritava tehase toorainega varustamisest saada otsest kasu. Samuti tõuseks lisaks kaudsele kasule ka otsene kasu Eesti riigile kui metsaomanikule Riigi Metsamajandamise Keskuse (RMK) kaudu.

Mõju Eesti loodusväärtustele, -ressurssidele ja elukeskkonnale

Kavandatav puidurafineerimistehas vajab töötamiseks suures koguses pinnavett, mida võetaks avalikust vooluveekogust. Veevõtt ja veeheide võib mõjutada veeressursi kättesaadavust või kasutatavust teistes majandussektorites, samuti sõltuvalt asukohast võib tekkida mõju Peipsi järvele või merele. Seetõttu tuleb tegevuse asukoha alternatiive ja mõjusid analüüsida laiemal alusel, sh suuremas piirkonnas (mitte vaid kohaliku omavalitsusüksuse tasemel) ning vastavaid keskkonnamõjusid põhjalikult hinnata. Olemuselt on tegemist maakonnaülese mõjuga. Riigi eriplaneeringu tasemel antud ehitise planeerimine võimaldab vältida ühtlasi olukordi, kus madalama taseme planeeringuliik ei võimaldaks asjakohaseid alternatiivseid asukohti või muid alternatiive piisaval määral kaaluda, mis ei oleks kooskõlas ruumilise planeerimise eesmärkide ja põhimõtetega.

Kaasnev oluline ruumiline mõju

Puidurafineerimistehas on tehasena, kus toodetakse tselluloosi või teisi rafineerimise teel saadavaid biotooteid puidust või samalaadsetest kiudmaterjalidest, kantud olulise ruumilise mõjuga ehitiste (edaspidi *ORME*) nimekirja (VV määrus RT I, 06.10.2015, 6). Kavandatava tehase puhul avaldub oluline ruumiline mõju järgnevates asjaoludes:

- olulised toorme ja toodangu transpordivood. Eeldatavaks koormuseks on 260 veokit ööpäevas;
- saasteainete hulga oluline kasv, kuigi eesmärgiks on seatud kõikidele kehtivatele normatiividele vastavus läbi leevendavate meetmete ja parima võimaliku tehnika kasutamise;
- tooraine vajadus ca 3 miljonit m³ aastas;
- suur tööjõu vajadus (200 otsest töökohta, üle 3000 töökoha ehitusfaasis, käitusfaasis lisaks tehase enda töötajatele 500 - 700 töökohta).

Ülalkirjeldatud mõjusid arvestades on kavandatava puidurafineerimistehase näol tegemist ehitisega, mille asukoha valiku ja toimimise vastu on suur riiklik huvi eeskätt PlanS § 27 lg 1 ja 3 tähenduses. Tehasele sobiva asukoha valimisel ei ole kaasnevate mõjude vältimiseks ning vähendamiseks ja projektiga kaasnevate kasude suurendamiseks otstarbekas ruumilisel planeerimisel piirduda vaid ühe omavalitsuse või ka maakonna territooriumiga. Eelnevast tulenevalt on meie hinnangul tehase planeerimiseks sobiv planeeringuliik riigi eriplaneering.

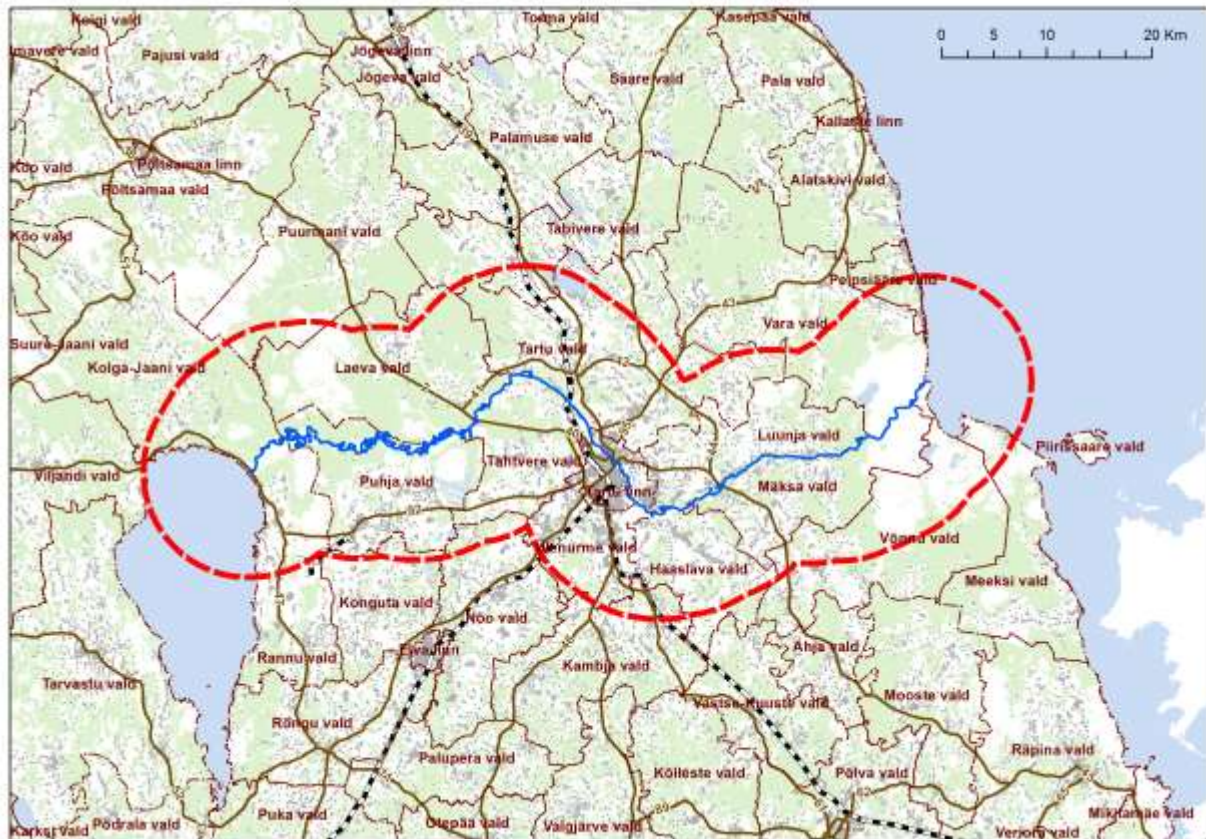
Täiendavate uuringute vajadus

Võimaliku tehase parima asukoha ja kaasnevate mõjude täpse ulatuse väljaselgitamiseks oleme plaaninud läbi viia mitmeid täiendavaid uuringuid ja analüüse. Esialgne vajalike uuringute nimekiri on alljärgnev:

- toorme ja toodangu transpordiga kaasnevate liiklusvoogude modelleerimine;
- tehase käitamisel tekkivate jäätmete käitlemise alternatiivide võrdlemine, sh biojäätmete väetisena kasutusvõimaluste rakendusuuring;
- täpsustav uuring tehase mõju väljaselgitamiseks puidutööstuse sektorile tervikuna arvestades lubatud/tegelikke raiemahtusid;
- mõju veemajanduskavade eesmärkide täitmisele, vajadusel leevendavate meetmete väljatoomine;
- puidurafineerimise tehase mõju kliimamuutusele, võttes arvesse süsiniku ringlust, fossiilsete kütuste asendusefekti roheline energia tootmisel ja Pariisi kliimakokkulepet.

Eeldatav planeeringuala

Tuginedes eelpool kirjeldatud asukohavaliku baaskriteeriumitele oleme eelnevalt analüüsinud erinevate Eesti piirkondade sobivust võimaliku tehase asukohana. Arvestades veetarvet kuni $0,833 \text{ m}^3/\text{s}$ ja heitvee ärajuhtimist kuni $0,694 \text{ m}^3/\text{s}$ ning soovi kasutada Eesti ja vajadusel Põhja-Läti metsaressurssi, jäävad tõenäoliselt sobivad asukohad Eestis Tartu- ja Viljandimaale Emajõe lähedusse, mis on ainus piisava vooluhulgaga jõgi Kesk- ja Lõuna-Eesti piirkonnas (vooluhulk $17,7\ldots 177 \text{ m}^3/\text{s}$). Vooluhulga poolest sobiks ka Pärnu jõgi, eelkõige alamjooks, kuid seal tekib probleeme logistika ja metsaressursi mõistliku kättesaadavusega. Kuna nii veetarve kui ka tooraine kättesaadavus on vältimatult vajalikud, ei ole otstarbekas võimalikke asukohti kaaluda terve Eesti territooriumi ulatuses. Meie hinnangul võiks planeeringuala piiritleda Tartu- ja Viljandimaa Emajõe-lähedase piirkonnaga (5 kuni 10 km jõest, arvestades veevõtuks ja heitvee ärajuhtimiseks vajalikke trasside rajamise majanduslikku otstarbekust).

Joonis. Eeldatav planeeringuala.

Eeltoodu alusel palume Rahandusministeeriumil teha Vabariigi Valitsusele ettepanek algatada riigi eriplaneering puidurafineerimistehase rajamiseks.

Est-For Invest OÜ on valmis täiendavate selgituste andmiseks ja igakülgselt koostööks planeerimisprotsessi käigus.

Margus Kohava
Est-For Invest OÜ juhatuse liige

Aadu Polli
Est-For Invest OÜ juhatuse liige